

sokkal represszívabb rendszerhez, a kommunista rendszerhez, amelyben egy párt volt csak. Még ott is nagyon sok múlt azon, hogy a helyi párttitkár, vagy a helyi igazgató milyen ember volt. A kisebb szervezetekben, közösségekben nagyon sok múlik a helyi vezetők személyes magatartásán. Van, aki felfelé hízzeleg, és még ki sem mondja a parancsot, ő már teljesíti, sőt túllihegi. És van olyan is, aki megpróbálja védeni az embereket, megpróbál egy kicsit jobb légkört teremteni, sőt esetleg még arra is kész, hogy elmentmondjon a felsőbb hatalomnak. Senki nem mentheti fel magát azzal, hogy parancsot kaptam. Még ilyen körülmények között is, mindenkinél marad felelőssége. A helyes magatartásnak nem az az egyedüli mértéke, hogy a nyilvánosság előtt hogyan szólal meg. Nem kevésbé fontos, a saját közösségében, a saját munkahelyén hogyan viselkedik, mit tesz a társaiért és a beosztottaiért. Azt lesi-e, hogy fölfele minél jobban elégedettek legyenek vele, vagy megpróbálja a kis közösségének az érdekeit képviselni.

– Elfogadom, hogy léteznek fokozatok, de igazából, mostanában azt tapasztaljuk, hogy azok az emberek is, akik korábban merészebbek, bátrabbak voltak, olyan egzisztenciális félelemben élnek, hogy nem merik megtenni ezeket a lépéseket.

– A félelemnek is vannak fokozatai. A legnagyobb áldozatokat követelő hősiesség és a másokon átgázoló önzés és talpnyalás között számtalan közbeneső fokozat, viselkedési forma van. Erre nincs egységes recept. Mindenki maga gondolja át és tisztázza saját lelkiismeretével, mekkora benne a félelem, de senki se mentse fel magát azzal, hogy féltsem az egzisztenciámat, ezért lapulok. Mindig vannak fokozatai annak, hogy valaki emberesebb, vagy rendezesebb próbál lenni; milyen messzire megy el a koncepciókban. Ennek átgondolása hozzátartozik ahhoz a nagy, átfogó problémakörhöz, amelyről már eddig is szó volt; amikor az autonómia és az egyéni felelősség elveiről beszélgettünk. Az ember akkor is felelősséggel tartozik a tetteiért, ha rendkívül nehéz nyomasztó körülmények között él. Megéltem már ilyet. Miután 1956-ban bejötték a szovjet tankok, sokkal súlyosabb kockázata volt a kommunista rendszerrel szembeni kritikus művelmet megjelentetni a vasfüggönyön túl, Angliában megjelentetni, mint ma ellenzéki hangon

megszólalni a rádióban vagy a televízióban. Akkor már arra is rá-sütötték, hogy a kapitalista világ ügynöke, aki egyáltalán szóba állt egy nyugati állampolgárral. Nem azt sugallom ezzel, hogy fejjel kell nekimenni a falnak, de szomorú lenne, ha mindenki hallgathatna.

– Ön 2010-ben, néhány hónappal az Orbán-kormány megalakulása után megírta a Számvetés című tanulmányát, amely rámutatott a kialakulóban lévő rendszer visszasvonására. Egy későbbi írásában felhívta a figyelmet a centralizációs tendenciára. Mi várható a gazdaságban, ha ez a tendencia még erősebbé válik?

– Nem tudok jóslni. Azt azonban meg tudom mondani, hogy mi az, amiben nem hiszek. Nem hiszek az összeomlás-elméletekben. A marxizmusnak volt az a hite, hogy a kapitalizmus annyira tele van ellentmondásokkal, a munkásosztály annyira nyomorog, akkorák a társadalmi ellentétek, hogy a kapitalizmus egyszerűen össze fog omlani. Mit tesz Isten, nem omlott össze. Attól, hogy egy rendszer gonosz, még nem omlik össze. Nagyon gonosz rendszerek nagyon sokáig tudtak működni. Továbbá nem hiszek abban, ha egy rendszer nem elég hatékonyan, hanem vontatottan, nagy sürölődások és feszültségek közepette működik, az már összeomláshoz vezet. Az csak ahhoz vezet, hogy mások gyorsabban növekednek. Gondoljunk vissza a két világháború közötti időszakra. Akkor is voltak gyorsan fejlődő, kevésbé gyorsan, meg nyomorúságosan lassan fejlődő országok. Attól a lassan fejlődők nem omlottak össze, csak rosszabbul éltek az emberek. Nagyon sok múlik a külső tényezőkön. Abban, hogy a 20. század első évtizedének végére sokat romlott a magyar gazdaság helyzete, nagy szerepe volt a külső tényezőknak, a pénzügyi világválságnak. Azok közé a közgazdászok közé tartozom, akik 0,5-1 százalékos termelés-emelkedésnek vagy csökkenésnek nem tulajdonítanak nagy jelentőséget. Most már hosszú évek óta nagyjában-egészében stagnál a magyar gazdaság. Japánban tíz évig stagnált a gazdaság, tíz évig nem volt növekedés, de ez túlélhető. Nem állítom, hogy nincsenek a gazdaságban nagy bajok, de nem biztos, hogy ezek összeomláshoz vezetnek.

– Nem azt kérdőjelezem meg, hogy az ország gazdasága túlélheti a jelenlegi bajokat, hanem az erőszakos, arrogáns, mindent maga alá gyűrő hatalmi tendenciáit.

– Túrhetetlen, erőszakos, arrogáns rendszereket hosszú évtizedekig eltűrték az emberek. Nem tudom megíósolni, hogy az emberek meddig képesek elviselni a jelenlegi állapotokat. Az emberi előrelátás lehetőségei erősen korlátozottak: ösztön megvallom, fogalmam sincs, mi lesz öt év múlva. Az is lehet, hogy nyűglődve, az eddighez hasonló helyzetekben el tovább az ország, az is lehet, hogy még rosszabb lesz, és az is lehet, hogy a külső körülmények olyan szerencsésen alakulnak ennek a kormánynak a számára, hogy az ő vitorlájukba fújja majd a szelet. Sok minden függ attól, milyen lesz a nemzetközi helyzet, de ezt ma még senki sem tudja. A jövendőről szóló előrebecsléseink, találgatásaink kialakításakor számba kell vennünk még egy fontos tényezőt. A világ kapitalistái nem válogatók. Ha egy aránylag politikailag kemény, stabil, robusztus kormányzat van, azzal a multinacionális vállalatok készek tárgyalni, készek vele kereskedni. Nem szívбайosak és nem karitatív alapokon hozzák meg a döntéseiket. Ezt is bele kell kalkulálni a jövőnkre vonatkozó várakozásainkba.

– Ha egyetért vele, akkor egy Ön által megfogalmazott gondolatokkal zárnom a beszélgetést:

„A történelem már igazolta, hogy a törvények demokratikus előkészítése és a normálisan működő piacgazdaság hatékonyabb, mint a kézmény kézzel kikényszerített és a társadalom törkán lenyomott rendszer.”

(Az interjú 2014. február 18-án készült Budapesten.)

KORNAI JÁNOS PÁLYAKÉPE

Széchenyi-díjas közgazdász, egyetemi tanár, a Harvard Egyetem emeritus professzora, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja

SZEMÉLVES ADATOK

1928. január 21., Budapesten született. Nős, felesége: Dániel Zsuzsa, közgazdász. Gyermekai: Kornai Gábor, Weibull Judit és Kornai András.

120

KORÁBBI POZÍCIÓK

- 1945–1947. Munkatárs, MADISZ Budapesti Központ, Országos Központ
- 1947–1955. Gazdasági szerkesztő, Szabad Nép
- 1955–1958. Tudományos kutató, MTA Közgazdaságtudományi Intézet
- 1958–1960. Közgazdász, Könyvüparti Tervező Iroda
- 1960–1963. Osztályvezető, Textilkutató Intézet
- 1963–1967. Osztályvezető, MTA Számítástechnikai Központ
- 1967–1993. Kutatóprofesszor (korábban tudományos osztályvezető), MTA Közgazdaságtudományi Intézet
- 1992–2011. Permanent Fellow, Collegium Budapest, Institute for Advanced Study, Budapest, 2002–2011-ig Emeritus

JELLENLEGI POZÍCIÓK

- 1986–Közgazdászprofesszor, Harvard Egyetem, Cambridge, Massachusetts
- 1991–Allie S. Freed Professor of Economics, 2002-től Emeritus
- 2011–Tiszteletbeli Professzor Emeritus, Budapesti Corvinus Egyetem

TUDOMÁNYOS FOKOZATOK

- 1956. A közgazdaságtudomány kandidátusa, Magyar Tudományos Akadémia (TMB)
- 1961. Egyetemi doktori fokozat, Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem
- 1965. A közgazdaságtudomány doktora, Magyar Tudományos Akadémia (TMB)

VENDÉGPROFESSZOR

- 1964. London School of Economics
- 1966. University of Sussex
- 1968. Stanford University
- 1970. Yale University, Cowles Foundation
- 1972. Princeton University
- 1973. Stanford University
- 1976–1977. Stockholm University
- 1981. University of Geneva
- 1983. University of Munich
- 1983–1984. Institute for Advanced Study, Princeton
- 1984–1985. Harvard, F. W. Tausig kutatóprofesszor

121

TUDOMÁNYOS AKADÉMIAI ÉS TÁRSASÁGI TAGSÁGOK

1968. Econometric Society, tiszteletbeli tag, elnök, 1978
 1972. American Academy of Arts and Sciences, tiszteletbeli tag
 1976. Magyar Tudományos Akadémia, levelező tag,
 rendes tag, 1982
 1976. American Economic Association, tiszteletbeli tag
 1978. British Academy, levelező tag
 1980. Svéd Királyi Akadémia, külföldi tag
 1985. Finn Tudományos Akadémia, külföldi tag
 1987. Európai Közgazdasági Társaság, elnök
 1988. J. S. McDonnell Foundation, USA, Distinguished Fellow
 1989– European Association for Evolutionary Political Economy,
 tiszteletbeli elnök
 1990. Academia Europaea, tag
 1992. Magyar Társadalomtudományi Társaság, elnök
 1994. Orosz Tudományos Akadémia, külföldi tag
 1996. European Association for Comparative Economic Studies,
 tiszteletbeli tag
 2004. Új Intézményi Közgazdászok Magyarországi Társasága,
 tiszteletbeli elnök
 2002–2005. Nemzetközi Közgazdasági Társaság, elnök
 2006. Bolgár Tudományos Akadémia, külföldi tag
 2013. Nemzetközi Intézménykutatási Tudományközi
 Hálózat (WINIR), tiszteletbeli elnök

DÍSZDOKTOR

1978. Párizsi Egyetem
 1978. Poznańi Egyetem
 1990. Londoni Egyetem
 1992. Amszterdami Egyetem
 1992. Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem
 1993. Wrocławi Egyetem
 1993. Torinói Egyetem
 2001. Debreceni Egyetem
 2001. Stockholm School of Economics
 2003. Várnai Közgazdaságtudományi Egyetem
 2003. Veszprémi Egyetem
 2003. Pécsi Tudományegyetem

2004. Közép-Európa Egyetem
 2008. Krakkói Közgazdaságtudományi Egyetem
 2013. Pozsonyi Páneurópai Egyetem

KÖZLETTI TEVEKÉNYSÉG

- 1972–1977. Egyesült Nemzetek Szervezete, Fejlődéstervezési Bizottság,
 elnökhelyettes
 1989–1994. Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (London),
 Tudományos Tanácsadó Testület, tag
 1995–2001. Magyar Nemzeti Bank, Jegybank Tanács tagja

KITÜNTETÉSEK ÉS EGYEB DÍJAK

- 1970., 1974. Akadémiai díj, Magyar Tudományos Akadémia
 1982. F. E. Seidman-díj (politikai gazdaságtan) (USA)
 1983. Magyar Állami Díj
 1983. Alexander von Humboldt-díj (Német Szövetségi Köztársaság)
 1992. Erasmus Érem, Academia Europaea
 1994. Földj és Deák Ferenc-díj, Pro Renovanda Cultura Hungariae
 Alapítvány
 1994. Széchenyi-díj
 1997. John von Neumann Medál, Rajk László Kollégium
 1997. Francia Becsületrend Tiszte
 1997. Díj a Magyarorságra Hírvevéért
 2002. Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztlé
 2005. Mártás Antal Emlékerem, Országos Tudományos Diákköri Tanács
 2005. Budapest Főváros Díszpolgára
 2005. Prima Primissima díj
 2007. Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztlé a csillaggal
 2008. Életműdíj, Magyar Közgazdasági Társaság
 2009. 'Húsz éves a Köztársaság'-díj
 2010. Leontief Medal (Oroszország)
 2010. Magyar Köztársasági Érdemrend nagykeresztlé
 2013. Hazám-díj

A XXI. Század Társaság 2000-ben alakult.
Tagjai József Attila emlékére alapították
a Hazám-díjat, amelyet 2001 óta minden év
novemberében a magyar szellemi élet
7-7 kiválósága kap meg. Hagyományteremtő
módon a díjazottakkal készített életinterjúkat
2005-től kötet formájában jelenteti meg
a Kossuth Kiadó.

KOSSUTH KIADÓ

www.kossuth.hu
e-mail: kiado@kossuth.hu

2800 Ft

LÁSZLÓ ÁGNES ÉRTÉKTEREMTŐK 2014

LÁSZLÓ ÁGNES

ÉRTÉKTEREMTŐK 2014

BITÓ
LÁSZLÓ

VÉGEL
LÁSZLÓ

FISCHER
IVÁN

HARASZTY
ISTVÁN

MARTON
ÉVA

KORNAI
JÁNOS

ILIA
MIHÁLY

